Puolustusministeriö
Försvarsministeriet
Ministry of Defence

Selvitys sotilastiedustelulainsäädännön toimivuudesta

Tiedusteluvalvontavaliokunta

Aluksi

- Laki voimaan 1.6.2019
- Tarkasteltava ajanjakso on suhteellisen lyhyt
  - Kaikkia vaikutuksia ja mahdollisia kehittämistarpeita ei ole mahdollista vielä arvioida
- Toiminnan valmistelu ja uusien prosessien kehittäminen sekä käyttöönotto aikaa vievää
  - Toiminnan perusteellinen valmistelu keskeistä operatiivisesti ja lainmukaisuuden kannalta
- Tiettyjä kehittämiskohteita kuitenkin havaittu

Sotilastiedustelun tarkoitus (3 §)

Hankkia ja käsitellä tietoa Suomeen kohdistuvasta tai Suomen turvallisuusympäristön kannalta merkityksellisestä sotilaallisesta toiminnasta taikka 4 § :n 2 momentissa tarkoitetusta toiminnasta ylimmän valtiojohdon päätöksenteon tukemiseksi ja seuraavien Puolustusvoimien tehtävien suorittamiseksi:

1) maa-alueen, vesialueen ja ilmatilan valvominen sekä alueellisen koskemattomuuden turvaaminen;
2) Kansan elinmahdollisuuksien, perusoikeuksien ja valtiojohdon toimintavapauden turvaaminen sekä laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustaminen
3) Osallistuminen Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 222 artiklaan tai Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 42 artiklan 7 kohtaan perustuvaan apuun, aluevalvontayhteistyöhön tai muuhun kansainvälisen avun antamiseen ja kansainväliseen toimintaan

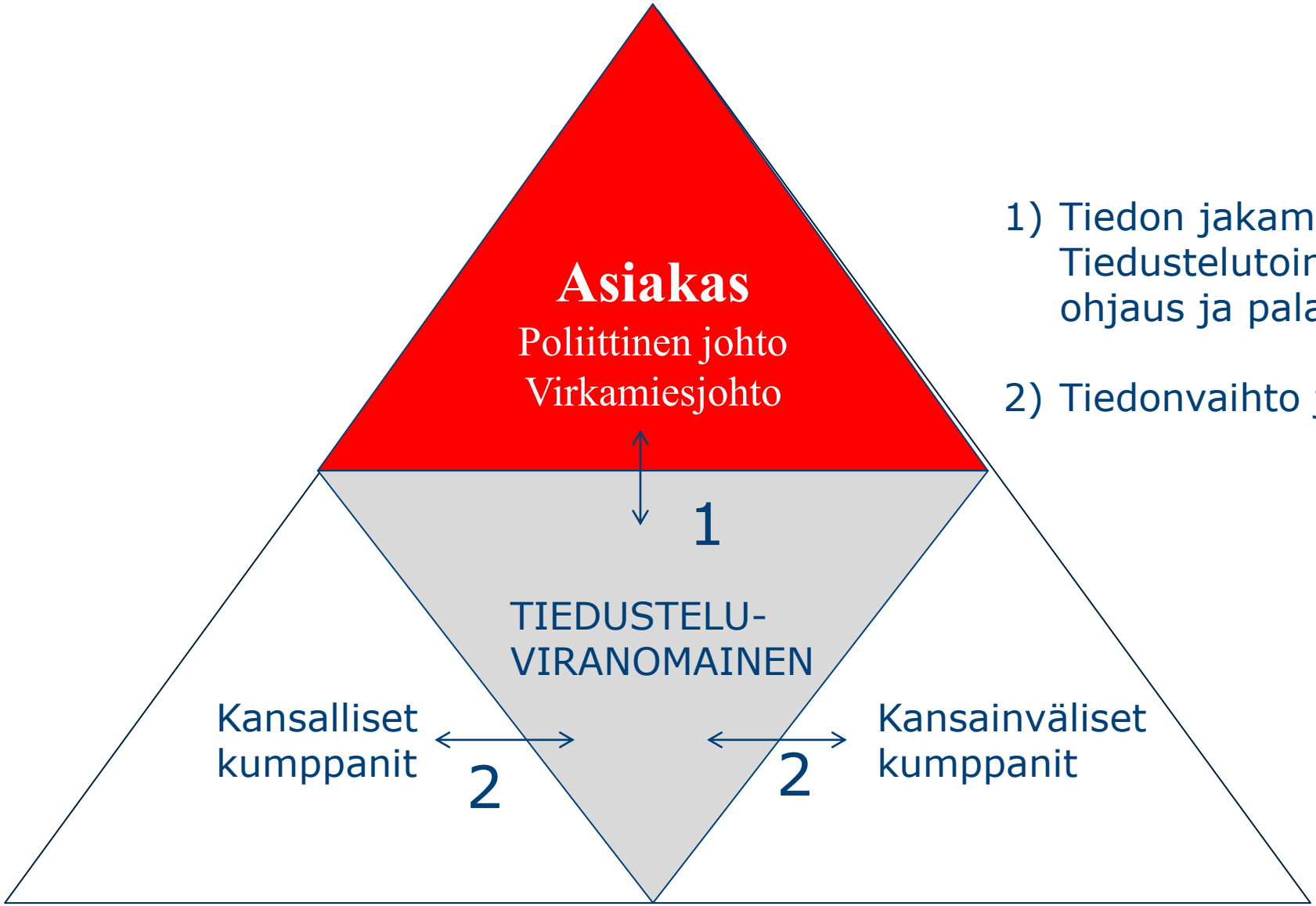

1) Tiedon jakaminen/
Tiedustelutoiminnan
ohjaus ja palaute

2) Tiedonvaihto ja muu yhteistyö

TIEDUSTELUSYKLI

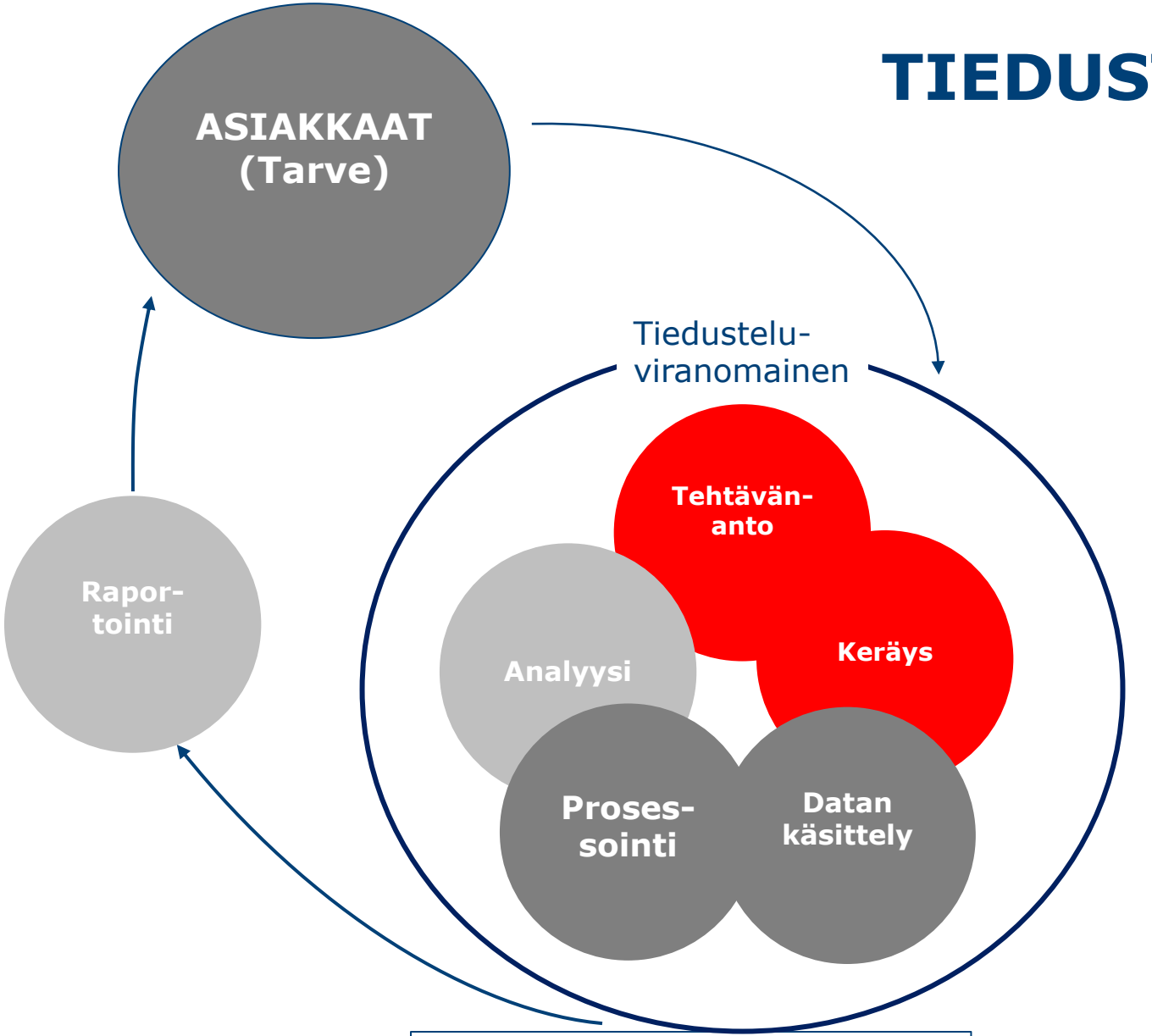

Puolustusministeriö
Försvarsministeriet
Ministry of Defence

TP-UTVA käsittelee valmistelevasti tiedustelun **painopisteet** (13 §)

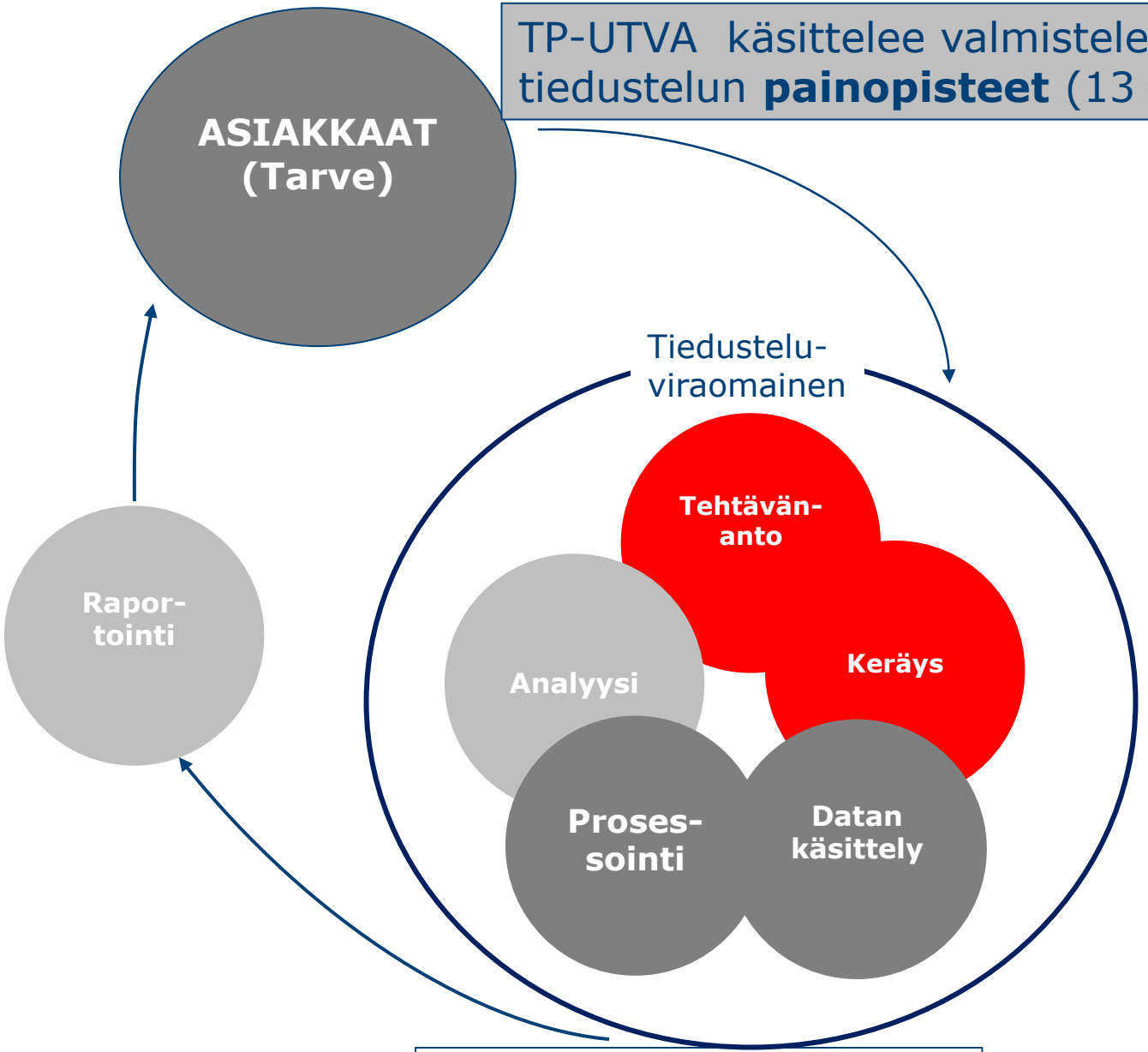

Puolustusministeriö
Försvarsministeriet
Ministry of Defence

Mitä ovat tiedustelun painopisteet?

- Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisesti merkittäviä lyhyen (6kk – 2 v) ja keskipitkän aikavälin (2-5 vuotta) kehityslinjoja, joista tarvitaan tarkempaa tietoa ylimmän valtiojohdon päätöksenteon tueksi
- Voivat koskea tiettyä aluetta tai teemaa taikka nämä yhdistävä uhkakokonaisuutta
- Ei konkreettisia sotilaallisena toimintana arvioitavia uhkia tai muuta tarkasti yksilöityä toimintaa, joka vakavasti uhkaa kansallista turvallisuutta (= ei puututa operatiiviseen päätöksentekoon)

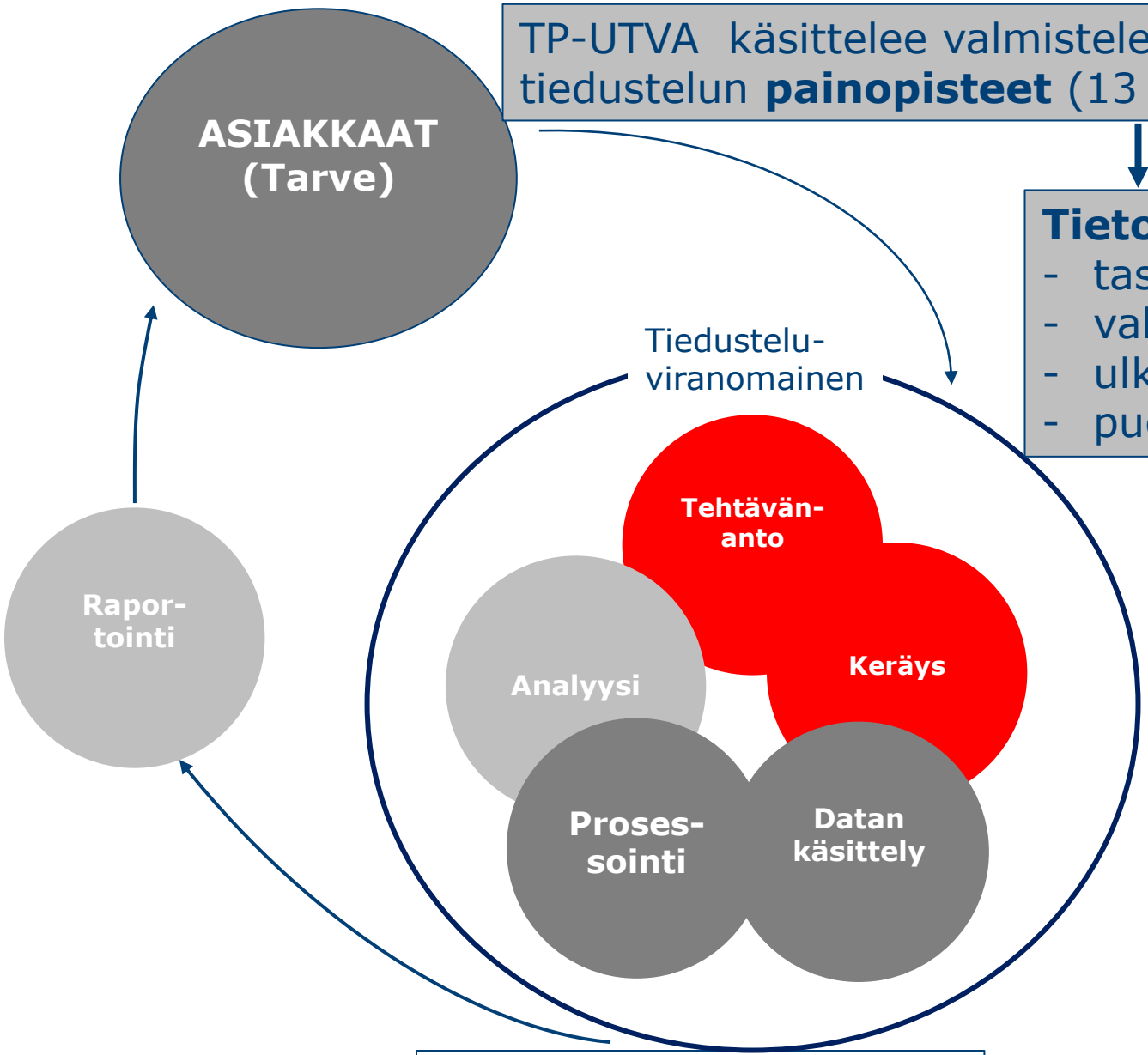

TP-UTVA käsittelee valmistelevasti tiedustelun **painopisteet** (13 §)

Tietopyyntöjä voivat tehdä (14 §)
- tasavallan presidentti
- valtioneuvoston kanslia
- ulkoministeriö
- puolustusministeriö

Oikeus tietopyyntöjen tekemiseen

- ”Ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa käsittelevän ministerivaltiokunnan ja tasavallan presidentin yhteinen kokous käsittelee valmistelevasti sotilastiedustelun kohteita koskevat painopisteet.” (13 §)
  - ”Edellä 13 § :n 1 momentissa tarkoitettujen **painopisteiden** mukaisia tietopyyntöjä sotilastiedustelun kohteista voivat tehdä pääesikunta, tasavallan presidentti, valtioneuvoston kanslia, ulkoministeriö ja puolustusministeriö” (14 §)
  - ”Sotilas- ja siviilitiedustelutoimintaa sovitetaan yhteen tasavallan presidentin, valtioneuvoston kanslian, ulkoministeriön ja sisäministeriön kesken ja tarvittaessa muiden ministeriöiden ja viranomaisten kesken” (15 §)

Sotilastiedustelun kohteet (4 §)
(punaisella siviilitiedustelun kanssa yhteiset)

Sotilastiedustelun kohteena on seuraava toiminta, jos toiminta on luonteeltaan sotilaallista:

1) Vieraan valtion asevoimien ja niihin rinnastuvien järjestäytyneiden joukkojen toiminta ja toiminnan valmistelu
2) Suomen maanpuolustukseen kohdistuva tiedustelutoiminta
3) Joukkotuhoaseiden suunnittelu, valmistaminen, levittäminen ja käyttö
4) Vieraan valtion sotatarvikkeiden kehittäminen ja levittäminen
5) Kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta *vakavasti* uhkaava kriisi
6) Kansainvälisten kriisinhallintaoperaatioiden turvallisuutta *vakavasti* uhkaava toiminta
7) Suomen kansainvälisen avun antamisen ja kansainvälisen muun toiminnan turvallisuutta vakavasti uhkaava toiminta

Lisäksi kohteena on vieraan valtion toiminta tai muu sellainen toiminta, joka vakavasti uhkaa Suomen maanpuolustusta tai vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja

Sotilas- ja siviilitiedustelujen yhteensovittaminen ja yhteistyö (15, 17, 19 §)

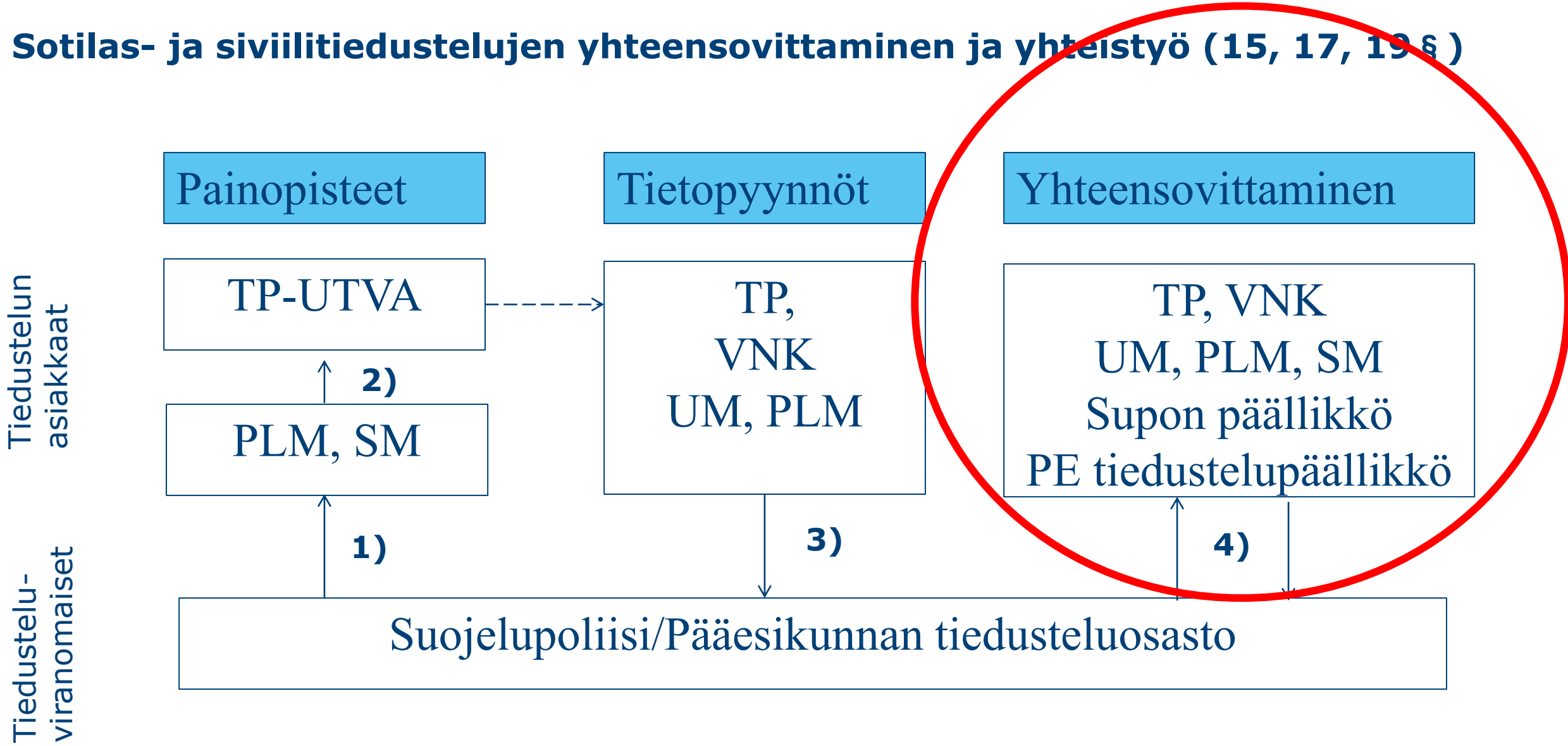

Huomioita kohteista

- Kohteet ovat toimivia ja havaittu hyvin muotoilluiksi
  - Toimintaympäristön kehittyessä voitava tarvittaessa myös muuttaa lakia
- Kohteiden osalta kiinnitetty huomiota yhteiskunnan kannalta elintärkeisiin toimintoihin sotilastiedustelussa
  - Huomion mukaan tulisi mainita luonteeltaan sotilaallinen toiminta
  - Toiminnassa kuitenkin usein kyse sotilaallisen toiminnan valmistelusta
  - Vallitsevan käsityksen mukaan käytännön ongelmia viranomaisten välillä ei ole havaittu
  - Mahdolliset ongelmatilanteet pystytään ratkaisemaan yhteensovittamisessa

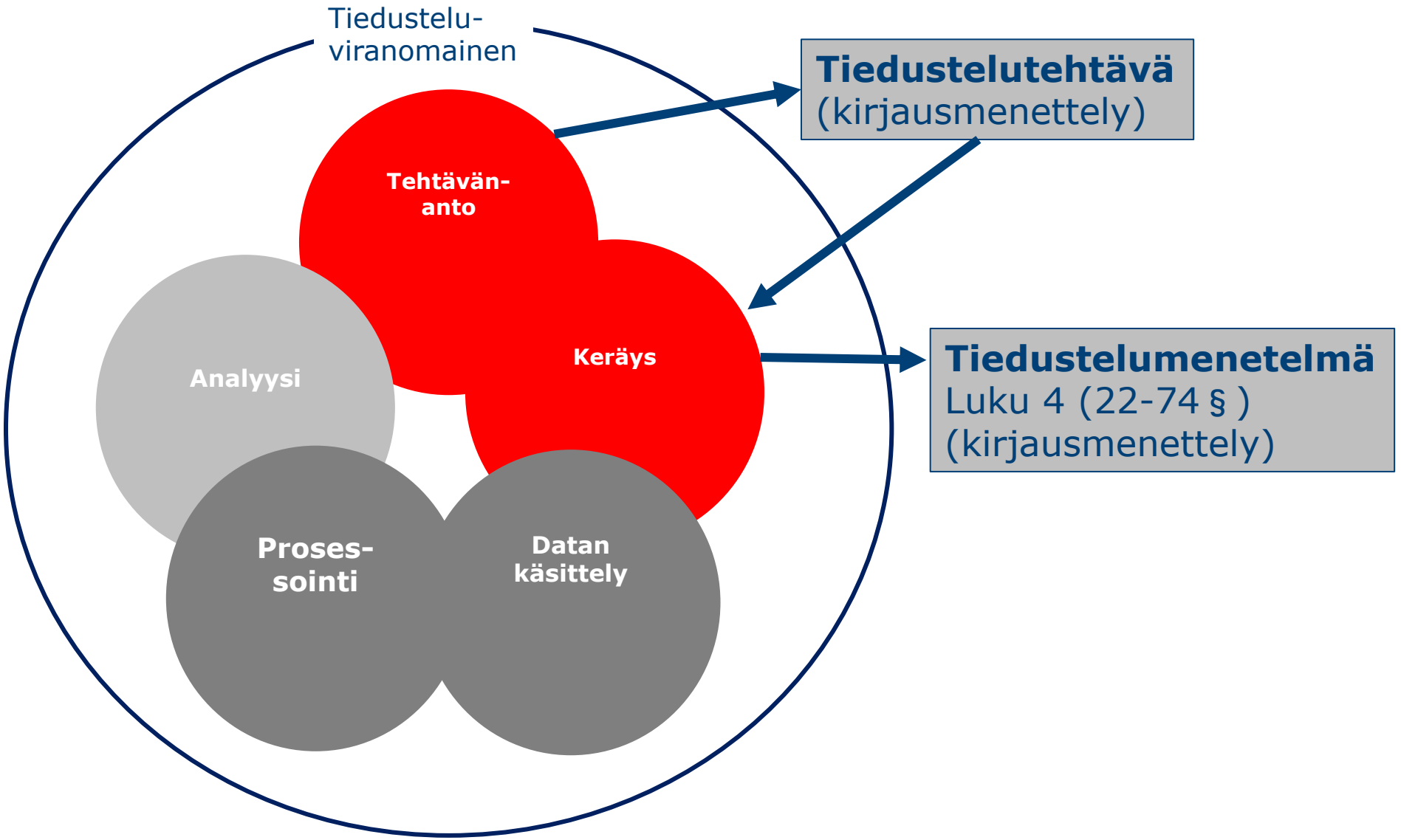
Tiedustelu-
viranomainen
Tehtävän-
anto
Keräys
Analyysi
Proses-
sointi
Datan
käsittely
Tiedustelutehtävä
(kirjausmenettely)
Tiedustelumenetelmä
Luku 4 (22-74 §)
(kirjausmenettely)

Yhteistyö muiden viranomaisten ja yhteisöjen kanssa (18 §, 74 §)

Viranomaisyhteistyö

- Tarvelähtöisyys
- Tietojärjestelmien kehittäminen, tilannekuvan muodostaminen, yhteiset toimintasuunnitelmat keskinäinen virka-apu ja koulutusyhteistyö
- Kyse ei ole tiedustelumenetelmien käytöstä

Yritykset ja yhteisöt

- Yritysturvallisuus, yritysvakoilun estäminen
- Yritysten asema maanpuolustuksessa
- Osallistuuko yritys yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen tuottamiseen?
- Mahdollisuus luovuttaa haitallista tietokone-ohjelmaa koskevia tietoja, jos tietojen luovuttaminen on tarpeen maanpuolustuksen kannalta, kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi tai yrityksen tai yhteisön etujen turvaamiseksi

Puolustusministeriö
Försvarsministeriet
Ministry of Defence

Puolustusvoimien rooli suojelupoliisin tiedonhankinnassa

Tietoliikennetiedustelun tekninen toteuttaminen suojelupoliisin puolesta (73 §)

1) suojelupoliisin Puolustusvoimien tiedustelulaitokselle antamaan toimeksiantoon perustuvaa teknisten tietojen tilastollista analyysiä ja analyysin toimittamista suojelupoliisille
2) tuomioistuimen suojelupoliisille myöntämän luvan mukaista Suomen rajan ylittävässä viestintäverkon osassa liikkuvan tietoliikenteen hankkimista automatisoidun tietojenkäsittelyn avulla ja hankittujen tietojen luovuttamista edelleen suojelupoliisille

… luovuttaa tietoliikennetiedustelun avulla hankittuja tietoja haitallisesta tietokoneohjelmasta ja sen toiminnasta yritykselle, yhteisölle tai viranomaiselle, jos tietojen luovuttaminen on tarpeen…kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi tai yrityksen tai yhteisön etujen turvaamiseksi (74 §)

Huomioita yhteistyöstä

- Yhteistyö kotimaisten toimijoiden kanssa on sujuvaa
  - Kaikkia yhteistyön muotoja ei välttämättä vielä tunnistettu
- Muita viranomaisia koskeva lainsäädäntö saattaa myös asettaa rajoitteita yhteistyölle
- Resurssikysymykset
- Tällä hetkellä sotilastiedustelulainsäädännön osalta ei ole tunnistettu puutteita
- Kansainvälistä yhteistyötä koskevien säännösten johdosta yhteistyö laajentunut organisaation sisällä
  - Lisäksi yhteistyön voidaan olettaa lisääntyvän ja syvenevän

TP-UTVA käsittelee valmistelevasti tiedustelun **painopisteet** (13 §)

Tietopyyntöjä voivat tehdä (14 §)
- tasavallan presidentti
- valtioneuvoston kanslia
- ulkoministeriö
- puolustusministeriö

Selvitys TP-UTVAlle tiedustelutoiminnasta, sen laadusta ja laajuudesta sekä sen kohdentumisesta (16 §)

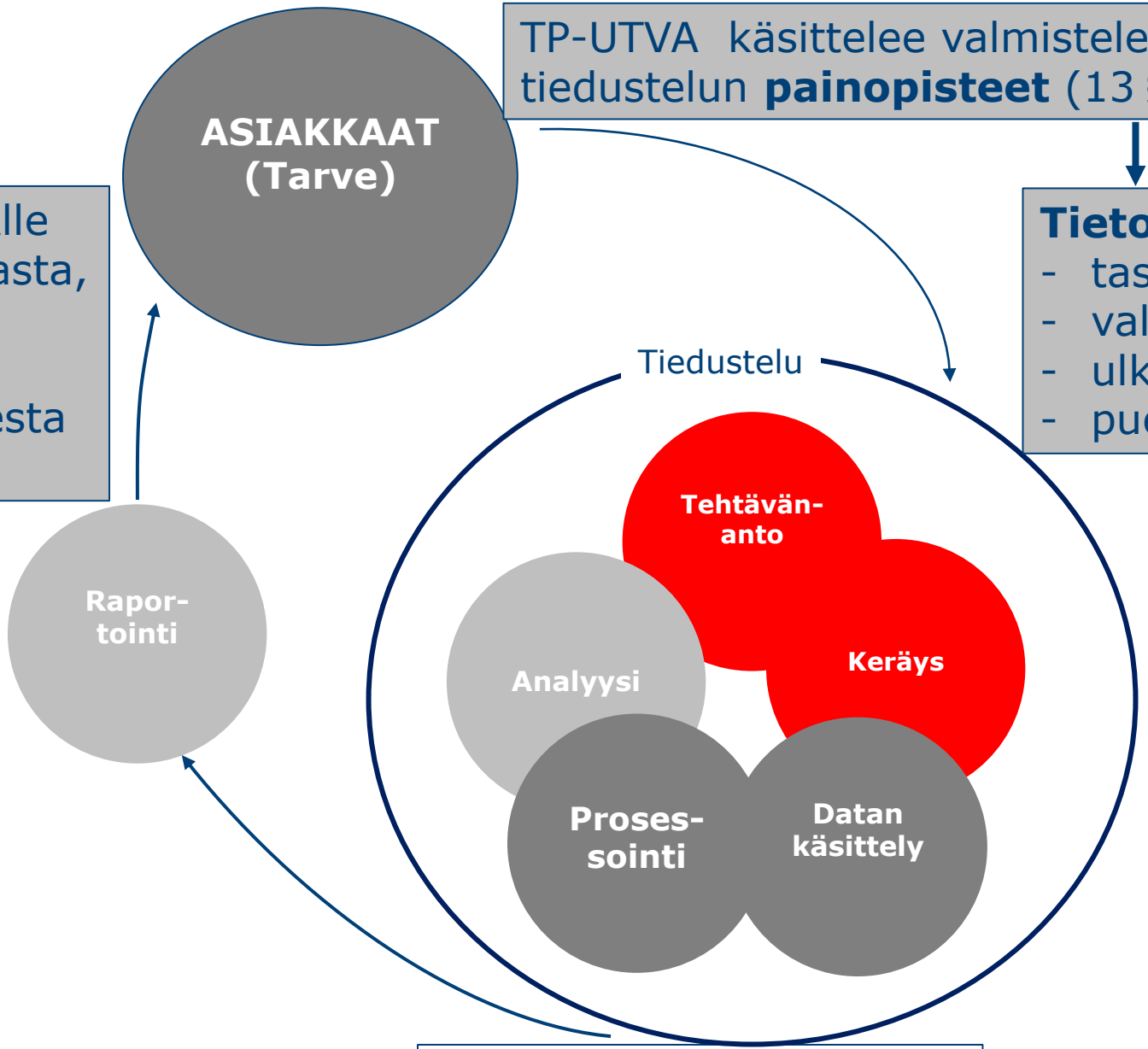

SOTILASTIEDUSTELUN OHJAUS, SEURANTA JA VALVONTA

KÄYTTÖ RAJOITETTU
Suojaustaso IV
JulkL (621/1999) 24.1 § :n __10__k
L (____/____) ____ §:n ____k

	Ajankohtaiset asiat	Toiminnan ja tuottavuuden tilannekuva	Kehittämisen tilannekuva	Vaikuttavuus ja Valvonta
TAMMI-HELMIKUU	- Säädös- ja sopimusvalmistelu - Resurssitarkastelu (TAE-valmistelu) - Yhteistyökysymykset - Kv-yhteistyökysymykset - Muut asiat	- Henkilöstötilanne - Toimintamenotilanne - Omat päätökset - Tuomioistuinpäätökset - Painopisteprosessi	STK SMT TILAT MUUT	**Koko edellisen vuoden vaikutusarvio** - **TTKR:ää valmistava kokous** - Julkisen raportin valmistelu
MAALISKUU				**STL (SKRTL)** **Valvontakertomukset** **Julkinen raportti**
HUHTI-TOUKOKUU (1. vuosineljännes)	- Säädös- ja sopimusvalmistelu - Resurssitarkastelu (TAE-esitys) - Yhteistyökysymykset - Kv-yhteistyökysymykset - Muut asiat	- Henkilöstötilanne - Toimintamenotilanne - Omat päätökset - Tuomioistuinpäätökset - Painopisteprosessi	STK SMT TILAT MUUT	- Asiakassuhteet - Raportoinnin mittarit - **TTKR:ää valmistava kokous**
ELO-SYYSKUU (2. vuosineljännes)	- Säädös- ja sopimusvalmistelu - Resurssitarkastelu (tulosneuvottelujen valmistelu) - Yhteistyökysymykset - Kv-yhteistyökysymykset - Muut asiat	- Henkilöstötilanne - Toimintamenotilanne - Omat päätökset - Tuomioistuinpäätökset - Painopisteiden asettaminen	STK SMT TILAT MUUT	- Asiakassuhteet - Raportoinnin mittarit - **TTKR:ää valmistava kokous**
MARRAS-JOULUKUU (3. vuosineljännes)	- Säädös- ja sopimusvalmistelu - Resurssitarkastelu (tulosneuvottelut) - Yhteistyökysymykset - Kv-yhteistyökysymykset - Muut asiat	- Henkilöstötilanne - Toimintamenotilanne - Omat päätökset - Tuomioistuinpäätökset - Painopisteprosessi	STK SMT TILAT MUUT	- Asiakassuhteet - Raportoinnin mittarit - Tulosohjaus

Ulkomaan tietojärjestelmätiedustelu (62 §, 63 §)

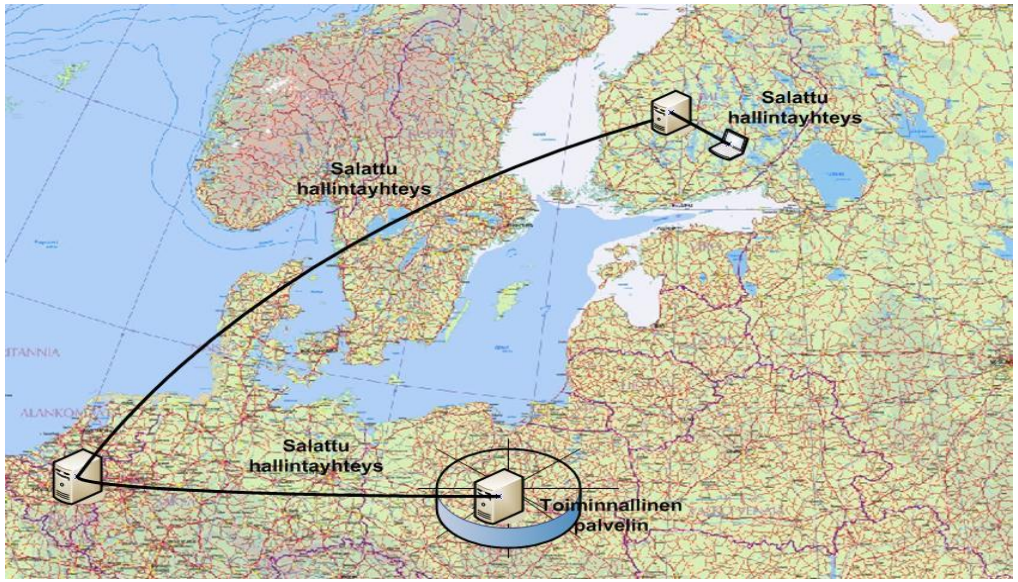

- Suomen ulkopuolella olevista tietojärjestelmistä
- Erittäin tärkeä merkitys tiedustelutehtävän kannalta
- Laadittava kirjallinen suunnitelma
- Päätös: PE:n tiedustelupäällikkö
  - Tiedustelutehtävä
  - Kohde
  - Tavoite ja toteuttamissuunnitelma
  - Johtava ja valvova virkamies
  - Rajoitukset ja ehdot

➔ Puolustusministeriö tietoisena operaatiosta

Aktiivinen toiminta - tieto haetaan murtautumalla kohteen järjestelmään (CNE)

Tietoliikennetiedustelu (65 § - 72 §)

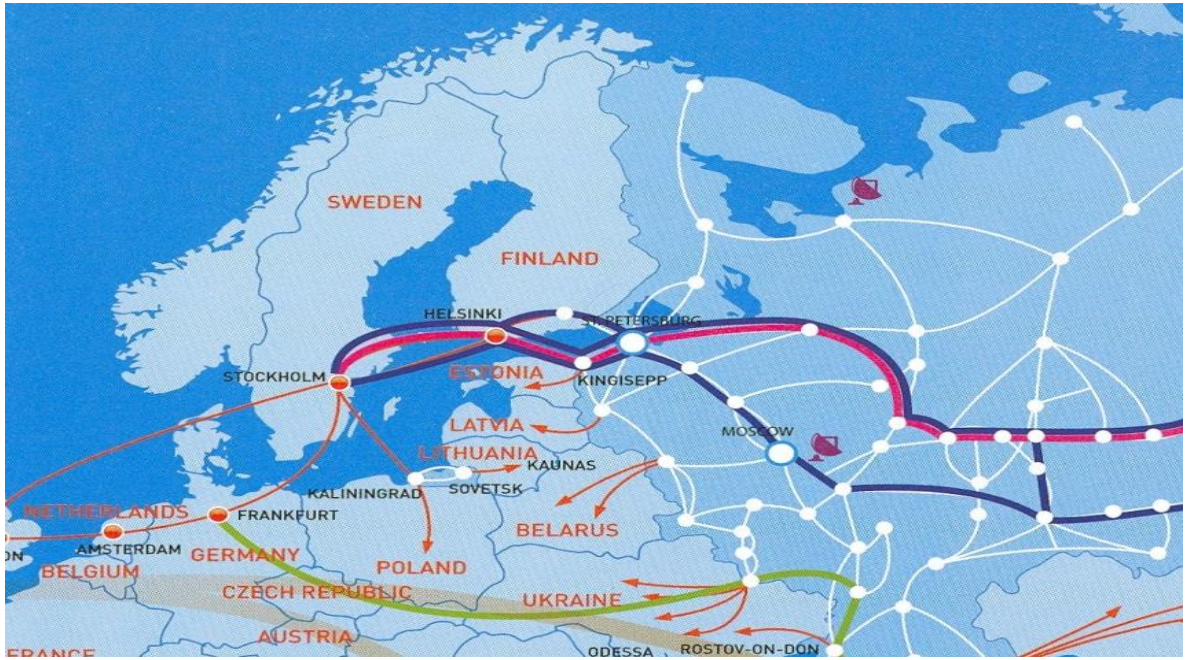

Tietoliikennetiedustelu:

Passiivinen tiedonkeruu tietoliikenteeseen tietoliikennekaapeleissa rajan ylittävään tietoliikenteeseen kohdistuvaa tiedustelua tietoliikenneoperaattoreiden osoittamissa liityntäpisteissä.

Huomioita tiedustelumenetelmistä

- Selvityksen antamisen ajankohtana ei ole vielä kokonaiskuvaa kaikkien tiedustelumenetelmien toimivuudesta
  - Yleisesti ottaen koettu tarpeellisiksi
  - Merkitys tulee kasvamaan toiminnan kehittyessä
- Päätöksentekoprosessit ja –tasot toimivia sekä perusteltuja
  - Tietoliikennetiedustelun teknisten tietojen käsittelyn vaatimisessa tekninen korjaustarve

Tietoliikennetiedustelu teknisten tietojen käsittely

- Tietoliikennetiedustelun osalta *teknisten tietojen käsittelyssä* havaittu kehittämistarpeita
  - Toimivaltuuden mukaan tietoja voi kerätä *hetkellisesti* luvan voimassaolon aikana
  - Hetkellisyyden määrittely jäänyt oikeuskäytännön varaan
  - Havaittu tarve muille tarkkarajaisesti määritellyille kriteereille hetkellisyyden lisäksi
- Lupa voidaan saada tällä hetkellä kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan
  - Havaittu, että kolme kuukautta lyhyt aika
  - Otettava huomioon, että kohdistuu teknisiin tietoihin
  - Luvan voimassaoloaika mahdollisesti nostettavissa kuuteen kuukauteen

Valvonta

- Laillisuuskulttuurin voidaan katsoa muotoutuneen vahvaksi
- Ulkoinen valvonta havaittu toimivaksi
  - Toiminta tiedusteluvalvontavaltuutetun sekä tiedusteluvalvontavaliokunnan kanssa sujuvaa
  - Valtuutetulle tehtävien ilmoitusten osalta lisättävä mahdollisesti ilmoitus tietolähteen turvaamisesta
- Tuomioistunmenettely toimivaa ja tietoturvallista
- Hallinnonalan sisäinen valvonta
  - Hallituksen esityksessä esitetyt virat täytetty asianmukaisesti
  - Hallinnonalan sisäisiä prosesseja kehitetty
  - Yhteydenpito ministeriön ja operatiivisen toimijan välillä säännönmukaista, saumatonta ja tehokasta

Pöytäkirja

- Jälkikäteinen valvonta perustuu vahvasti pöytäkirjaamiseen
- Pöytäkirjaamisen muotoa kehitettävä etenkin uusien teknisten tiedustelumenetelmien osalta
  - Pitkäkestoisesti käytettävät tiedustelumenetelmät
- Lain esitöiden mukaan pöytäkirja voi olla myös *muu* tallenne
- Vaatii pöytäkirjaamiskäytännön kehittämistä

Kansainväliset tuomioistuimet

- Selvityksen aikaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa jatkokäsittelyssä Big Brother Watch v. Yhdistynyt Kuningaskunta ja Centrum för Rättvisa v. Ruotsi
  - Aiempien ratkaisujen perusteella ei havaittu muutostarpeita
  - Ratkaisut viivästyivät pandemian takia
- Euroopan unionin tuomioistuimessa ratkaisu *Privacy International*
  - Kyse teleoperaattorin hallussa olevien tietojen massamaisesta käytöstä
  - Ratkaisulla ei vaikutuksia Suomen järjestelmään, koska vastaava tiedonluovutus ei ole mahdollista

Centrum för Rättvisa v. Ruotsi

- Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen suuri jaoston ratkaisu 25.5.
- Tuomioistuimen voidaan katsoa nykyaikaistavan tulkintakäytäntöään ja perustelujaan
- Ruotsin katsottiin rikkoneen EIS 8 artiklaa
- Ratkaisussa Ruotsin lainsäädännössä havaittiin kolme puutetta:
  1. Selkeät säännöt tietojen poistamisesta, kun ei henkilötietoja
  2. Yksityisyyden huomioiminen kv. yhteistyössä tapahtuvan tiedon siirtämisestä päättämisessä
  3. Jälkikäteisessä valvonnassa puutteita
     - Ennen kaikkea pyyntöihin vastaamisen perusteleminen
- Selvityksessä esitetyt muutostarpeet huomioiden Suomen lainsäädännön voidaan katsoa alustavan analyysin perusteella katsoa täyttävän edellä kuvatut vaatimukset substanssilakien osalta

Tiedonluovuttaminen rikostorjuntaan

- Lainsäädännön voidaan katsoa olevan onnistunut
- Puolustusvoimissa sotilastiedustelu ja rikostorjunta pidetty erillään toisistaan
  - Ns. palomuuri toteutuu tosiasiallisesti
  - Käynnissä Puolustusvoimien rikostorjuntaa koskevan lainsäädännön uudistamishanke

Oikeusturva

- Tiedustelutoiminnan hyväksyttävyyden keskeinen edellytys
- Jokaisella itsensä tiedustelun kohteeksi kokeneella mahdollisuus tehdä tutkimispyyntö tiedusteluvalvontavaltuutetulle
  - Vuosien 2019 ja 2020 vuosikertomuksien perusteella tutkimispyyntöjä tullut kaiken kaikkiaan 31, kanteluja ei ole tullut
  - Tutkimispyyntöjen määrän voidaan olettaa nousevan edelleen
- Yksityisen viestin suojaan puuttuvista tiedustelumenetelmistä ilmoitusvelvollisuus kohteelle
  - Tietoliikennetiedustelun osalta saattaa syntyä epäselvyys, onko ilmoitus tehtävä myös tiedon osalta, jota ei käytetä tiedustelutehtävässä
  - Säännösten voidaan kuitenkin katsoa päätyvän lopputulokseen, jossa tehtävän ulkopuolinen tieto on hävitettävä eikä ilmoitusvelvollisuutta ole

Muita esiin nousseita kysymyksiä

- Tieliikennelainsäädäntö
  - Virkamiehellä ei mahdollisuutta rikkoa liikennesääntöjä tehtävää suorittaessaan
- Sotilastiedusteluviranomaisen virkamiehen tekemän rikoksen siirtäminen poliisin tutkintaan
  - Käytännössä näin tapahtuu, mutta lainsäädäntö jättää Puolustusvoimille asiassa harkintavaltaa
- Tietoliikennetiedustelun kytkennänsuorittajan asiakirjojen julkisuus
  - Lainsäädännössä ei ole selkeää säännöstä julkisuuslain soveltamisesta
  - Soveltaminen voidaan kuitenkin hakea julkisen hallintotehtävän kautta
- Asevelvollisuusjärjestelmän kehittäminen

Hallitusohjelmasta ”Turvallinen oikeusvaltio Suomi”

- Turvallisuusympäristön kehitys on asettanut kasvaneita vaatimuksia erityisesti tilannekuvalle, ennakkovaroituskyvylle ja valmiudelle
- Uuden tiedustelulainsäädännön tehokas ja asianmukainen soveltaminen varmistetaan
- Tiedustelulakien mukanaan tuomat resurssitarpeet huomioidaan yhdessä sisäministeriön hallinnonalan kanssa
- Hallitus antaa tiedustelulainsäädännöstä kokonaisvaltaisen selonteon vuoden 2021 loppuun mennessä

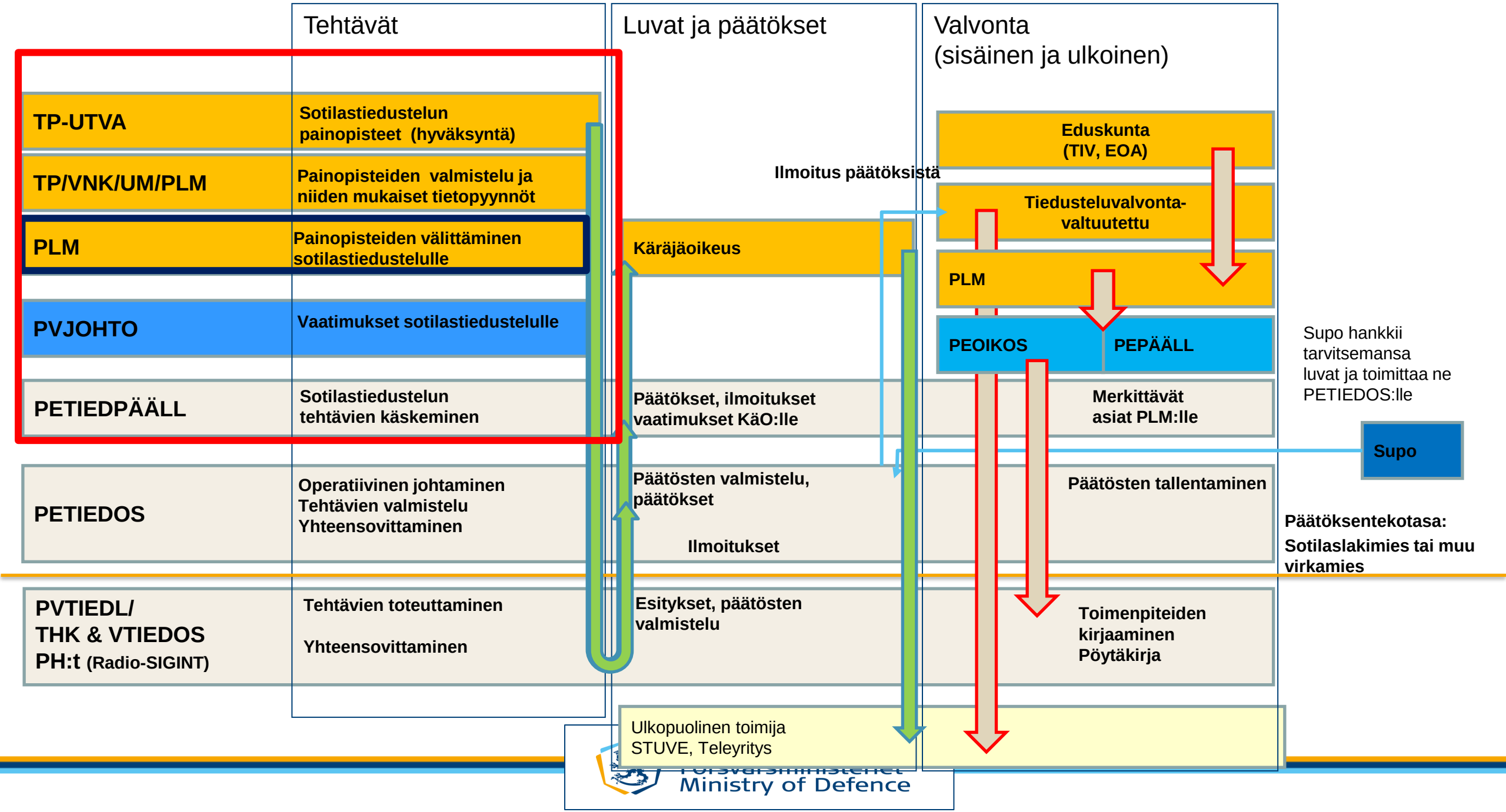
Tehtävät
Luvat ja päätökset
Valvonta
(sisäinen ja ulkoinen)
TP-UTVA
Sotilastiedustelun painopisteet (hyväksyntä)
TP/VNK/UM/PLM
Painopisteiden valmistelu ja niiden mukaiset tietopyynnöt
PLM
Painopisteiden välittäminen sotilastiedustelulle
PVJOHTO
Vaatimukset sotilastiedustelulle
PETIEDPÄÄLL
Sotilastiedustelun tehtävien käskeminen
PETIEDOS
Operatiivinen johtaminen
Tehtävien valmistelu
Yhteensovittaminen
PVTIEDL/
THK & VTIEDOS
PH:t (Radio-SIGINT)
Tehtävien toteuttaminen
Yhteensovittaminen
Käräjäoikeus
Ilmoitus päätöksistä
Päätökset, ilmoitukset vaatimukset KäO:lle
Päätösten valmistelu, päätökset
Ilmoitukset
Esitykset, päätösten valmistelu
Eduskunta
(TIV, EOA)
Tiedusteluvalvonta-valtuutettu
PLM
PEOIKOS
PEPÄÄLL
Merkittävät asiat PLM:lle
Päätösten tallentaminen
Toimenpiteiden kirjaaminen
Pöytäkirja
Supo hankkii tarvitsemansa luvat ja toimittaa ne PETIEDOS:lle
Supo
Päätöksentekotasa:
Sotilaslakimies tai muu virkamies
Ulkopuolinen toimija
STUVE, Teleyritys
Ministry of Defence